

Rapport 2022:18

Ledde jämställdhetsbonusen till ett mer jämställt uttag av föräldrapenning?

Föräldrar till barn födda från och med 1 juli 2008 hade möjlighet att tjäna in en bonus på maximalt 13 500 kr genom ett mer jämställt uttag av föräldrapenning. Olof Rosenqvist vid IFAU studerar om jämställdhetsbonusen påverkade hur föräldrar delade på den betalda föräldraledigheten.

Betydelsen av första barnet

Kvinnor och mäns arbetsmarknadssituation påverkas på olika sätt när de får barn. De flesta kvinnorna börjar jobba mindre medan männen fortsätter jobba i ungefär samma utsträckning som förut. Under den första tiden tar mammorna ut mer föräldraledighet, men de har även på längre sikt lägre tjänsteomfattning, lägre lön, högre frånvaro och är mer sällan chefer. Forskning visar att familjebildningen är den enskilt viktigaste orsaken till de könsskillnader vi fortfarande ser på arbetsmarknaden.

Jämställdhetsbonusens konstruktion

För att få föräldrar att dela mer lika på föräldraledigheten, och förhoppningsvis bidra till ett mer jämställt ansvar för barnen på både kort och lång sikt, har olika politiska initiativ tagits under de senaste decennierna. Exempelvis finns öronmärkta dagar i föräldraförsäkringen ("pappadagar") som inte kan överföras till den andra föräldern. Om en förälder inte tar ut sina reserverade dagar brinner de helt enkelt inne.

Mellan 2008 och 2017 fanns det en så kallad jämställdhetsbonus. Bonusen gav föräldrarna ekonomiska incitament att inte nöja sig med att bara förbruka de reserverade dagarna utan även dela mer lika på de dagar föräldrarna kunde överföra mellan varandra.

Bonusen infördes för föräldrar till barn som föddes från och med den 1 juli 2008. När föräldern som tagit ut minst antal dagar tog ut mer än de (vid den tiden) 60 reserverade dagarna tjänades den första bonusen in. Bonusen var 100 kronor per uttagen dag och vid ett helt jämställt uttag uppgick den till 13 500 kronor.

Under de första åren (2008–2011) var bonusen utformad som en skattereduktion. Systemet var lite kompli-

cerat. Föräldrarna fick själva ansöka om skattereduktionen. Försäkringskassan informerade föräldrarna om förra årets intjänade bonus i februari. Den förälder som tagit ut flest dagar behövde senast i mars ansöka om bonusen och visa att hen jobbat eller studerat under de dagar då den andra föräldern var föräldraledig. Därefter togs beslut om skattereduktionen. Bara lite drygt hälften av de föräldrar som tjänat in bonusen ansökte och beviljades en skattereduktion.

Efter ett par år förenklades systemet och från och med den 1 januari 2012 betalades bonusen ut automatiskt tillsammans med ordinarie föräldrapenning. Kravet på intyg för studier eller arbete slopades och varje ytterligare bonusdag gav nu föräldrarna 50 kronor var.

Jämförelse av föräldrapar före och efter

Rosenqvist studerar om bonusen ledde till att uttaget av föräldrapenning blev mer jämställt. För att studera reformens effekter jämförs föräldrar som fick barn precis före eller precis efter införandet 2008.

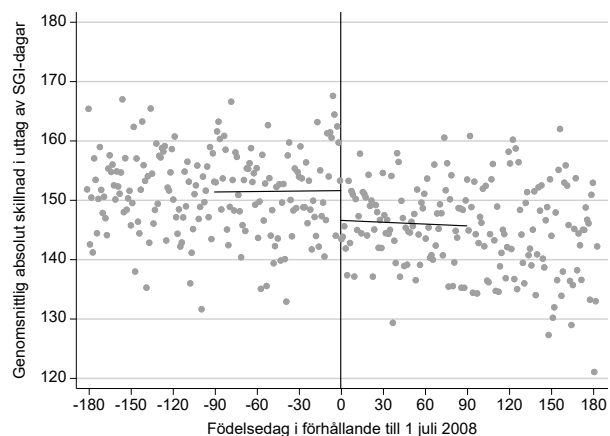
Jämförelsen görs med hjälp av en så kallad "regressionsdiskontinuitetsanalys" där man undersöker om det linjära sambandet mellan födelsedatum och föräldrarnas uppdelning av föräldradagarna uppvisar en diskontinuitet (dvs ett "hopp") vid den 1 juli (se Figur 1). Föräldrarna följs fram till barnets åttaårsdag.

Jämställdhetsbonusen gav föräldrapar ekonomiska incitament att minska skillnaden mellan den förälder som tog ut flest respektive minst antal dagar. Därför skattas bonusens effekter framförallt på just denna skillnad.

Föräldrar reagerade på jämställdhetsbonusen

Rosenqvist visar att bonusen, i linje med incitamenten, minskade skillnaden i uttag mellan den förälder som tog ut flest respektive minst antal dagar. Den här förändringen syns bara hos föräldrapar som använt alla reserverade dagar vid barnets åttaårsdag. Bland dessa föräldrapar, som utgör ungefär 55 procent av alla föräldrar, minskade skillnaden med 5 dagar (se hoppet vid den vertikala linjen i Figur 1).

Figur 1 Genomsnittlig skillnad (högst-lägst) i uttag av föräldradagar vid barnets åttaårsdag per födelsedatum, bland föräldrapar som uttömt alla reserverade dagar

Föräldrar förändrade alltså sitt uttag till följd av jämställdhetsbonusen, trots att de ekonomiska incitamenten var relativt svaga och att bonusen under de första åren var lite komplicerad. En viktig slutsats från rapporten är således att det går att påverka föräldrars uttag av föräldrapenning med en ekonomisk morot.

Ingen effekt på könsskillnaden i uttaget

Mäter man skillnaden inom föräldraparet som mammas uttag minus pappans uttag, istället för högsta uttaget minus lägsta uttaget, syns dock ingen effekt av bonusen. Det beror på att två effekter tar ut varandra: I den grupp där mammorna tog ut fler dagar än papporna, och papporna tog ut minst 60 dagar, ledde reformen till att papporna tog ut något fler dagar. Bonusen minskade skillnaden mellan mammas och pappans genomsnittliga uttag med knappt 4 dagar.

I den lilla grupp där papporna tog ut fler betalda föräldradagar än mammorna minskade bonusen också skillnaden mellan mammas och pappans uttag, men i motsatt riktning och i större omfattning. Papporna

minskade sitt uttag av betalda föräldradagar med 8 dagar och mammorna ökade sitt uttag med 8 dagar.

En möjlig förklaring till den starka responsen är att mammorna i de föräldrapar där pappan tog ut flest antal dagar ofta hade låg sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och därför lägre ersättning vid föräldraledighet. Bonusen innebar därmed en bättre möjlighet för de här mammorna att vara lediga med ersättning.

Den skattade effekten av bonusen på skillnaden mellan mammas och pappans uttag fångar nettoeffekten av två motverkande krafter. Trots att andelen föräldrapar där pappans uttag var högre (och incitamenten därför var "motsatta") var liten var deras reaktion på jämställdhetsbonusen så pass kraftfull att nettoeffekten hamnade nära noll. Men för en ganska stor andel av föräldraren ledde alltså bonusen till att pappan tog ut lite fler dagar.

Inga statistiskt säkerställda effekter på arbetsinkomst eller uttag av vab

Föräldrarnas arbetsinkomster och uttag av tillfällig föräldrapenning (vab) förändrades inte på ett statistiskt säkerställt sätt. Men det finns intressanta mönster. Resultaten ger visst stöd för att mammor som tog ut färre föräldradagar till följd av bonusen vabbade mindre och hade högre arbetsinkomster fram till barnets åttaårsdag. Skattningarna tyder också på att mammor som istället tog ut fler dagar på grund av bonusen vabbade mer och hade lägre arbetsinkomster. Det finns inget motsvarande mönster för pappor.

Även om dessa resultat är osäkra innebär de att vi inte kan utesluta att det, i alla fall för mammor, kan finnas en potentiellt viktig koppling mellan föräldraledighetens längd och senare fördelning av tid mellan lönearbete och omvårdnad av barn.

Om rapport 2022:18

Rapport 2022:18 "Effekter av ekonomiska incitament för ett jämställt föräldrapenninguttag – erfarenheter från jämställdhetsbonusen" är skriven av Olof Rosenqvist vid IFAU. Rapporten är en sammanfattning av Working paper 2022:22.

Rapporten i korthet summerar utvalda rapporter från IFAU. Om din organisation vill prenumerera på tryckta exemplar, skicka dina kontaktuppgifter till ifau@ifau.uu.se. Ange "prenumeration RIK" i ämnesraden.